

วิเคราะห์การคิดเชิงสร้างสรรค์

An Analysis of the Creative Thinking

มนัสวี ศรีนนท์

Manatsawee Srinont

สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล

Institute for Innovative Learning, Mahidol University

E-Mail: B_AV7@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความหมายของการคิด 2) เพื่อศึกษาความหมายเกี่ยวกับการคิดเชิงสร้างสรรค์ และ 3) เพื่อวิเคราะห์และสรุปเกี่ยวกับการคิดเชิงสร้างสรรค์ **จากการศึกษาพบว่า** การคิดเชิงสร้างสรรค์นี้เป็นความคิดเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมให้เจริญก้าวหน้า เป็นความคิดที่นำความล้มเหลวในอดีตมาเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนาการ เป็นความคิดที่ช่วยเชื่อมโยงเรื่องราวในอดีตปัจจุบัน และอนาคตให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตและสรรพสิ่ง เป็นความคิดเชิงบวกคือเป็นความคิดที่ไม่นำปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่มาเป็นเครื่องขวางกั้นสิ่งดีๆ ที่จะเกิดขึ้นตามมา และที่สำคัญอย่างยิ่ง เป็นความคิดที่สามารถกำหนดวิถีชีวิตใหม่ให้กับตนเองและสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา การคิดเชิงสร้างสรรค์สอดคล้องกับความคิดแบบโยนิโสมนสิการและสมาธิภูมิ

คำสำคัญ : ความคิด, ความคิดเชิงบวก, ความคิดเชิงสร้างสรรค์

ABSTRACT

The objectives of this article were: 1) to study the meaning of thinking 2) to study the meaning of creative thinking and 3) to analyze and summarize the creative thinking. **The results of the study were shown as follows** that this creative thinking is an idea for self-improvement and social development. An idea that brings failure in the past as a tool for development. It is an idea that connects stories in the past, present and future to benefit the life and the things. It is a positive thinking that does not bring the problem and obstacles that exist as a barrier to good things to come. A very important part the idea is to set a new way of life for themselves and society as a concrete. According to the principles of Buddhism. Creative thinking is in harmony with the ideas of Yonisomanasikara and Samadhi.

Keywords : thinking, positive thinking, creative thinking

1. บทนำ

กิจกรรมของมนุษย์ในแต่ละวัน เราสามารถจำแนกได้เป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ กิจกรรมทางกาย กิจกรรมทางคำพูด และกิจกรรมทางใจ โดยในแต่ละกิจกรรมของมนุษย์นี้ ถ้าเป็นกิจกรรมทางกายและทางคำพูดจะสังเกตเห็นได้ง่าย สืบเนื่องจากว่ากิจกรรมทั้งสองทางนี้สามารถสัมผัสได้เลย ถ้ามีการแสดงออก กล่าวคือกิจกรรมทางกาย หากได้แสดงออกก็จะปรากฏชัดด้วยสายตา ส่วนกิจกรรมทางคำพูดก็จะสัมผัสได้ด้วยการได้

ยีน แต่กิจกรรมทั้งสองดังกล่าวจะจัดเป็นเชิงบวกหรือเชิงลบนั้นก็ต้องพิจารณากันอีกครั้ง โดยจะตีความว่าดีหรือไม่ดีเลยนั้นคงไม่ได้ เพราะกิจกรรมการแสดงออกของคนเรานั้นมีองค์ประกอบหลายประการที่ควรจะได้นำมาศึกษาและพิจารณาร่วมด้วย ส่วนกิจกรรมทางใจหรือการคิดนั้น เป็นกิจกรรมที่สังเกตเห็นหรือสัมผัสได้ยาก ซึ่งไม่เหมือนกิจกรรมทางอื่นๆ ที่พอเห็นได้ง่าย แต่ถ้าต้องการแสวงหาว่าความคิดหรือใจนั้นดีหรือไม่ดี สร้างสรรค์หรือไม่สร้างสรรค์ ก็ย่อมสามารถหาคำตอบได้จากสิ่งที่ปรากฏหรือสัมผัสได้หลังจากมีกิจกรรมทางกายและคำพูดแล้ว ส่วนถ้าพูดกันเฉพาะในเรื่องใจหรือความคิดล้วนๆ นั้นคงสัมผัสหรือมองเห็นได้ยาก เพราะเป็นเรื่องนามธรรม สำหรับเรื่องนี้เป็นบทความเรื่องการคิดหรือเรื่องใจ ซึ่งไม่ใช่เป็นเรื่องที่พยายามอธิบายว่าการคิดคืออะไร แต่เป็นการพยายามอธิบายขยายความเกี่ยวกับการคิดที่ดีหรือการคิดในเชิงสร้างสรรค์นั้นสามารถเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด เพราะฉะนั้น เนื้อหาในบทความนี้ ผู้เขียนจึงเสนอว่าการคิดเชิงสร้างสรรค์นั้นสามารถเป็นไปได้ โดยเป็นไปได้บนหลักการที่ใดๆ ก็สามารทำได้และสัมผัสได้ด้วย เพราะเป็นการสัมผัสได้จากกิจกรรมที่แต่ละคนแสดงออกมาในพื้นที่ทางสังคมนั่นเอง

2. ความหมายของการคิด

จากที่กล่าวมาในความนำว่าการคิดหรือใจนั้นหากจะสำรวจตรวจสอบว่าเป็นอย่างไรนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะพื้นฐานแรกเริ่มของจิตหรือการคิดนั้นเป็นนามธรรมหรือสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสหรือเห็นได้ด้วยตาหรือได้ยินด้วยหู ดังนั้น การจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความคิดสร้างสรรค์นั้นว่าเป็นเช่นไร จึงจำเป็นในเบื้องต้นที่จะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนก่อนว่าการคิดคืออะไร หรือการคิดเป็นเช่นไร ลำดับต่อไปนี้ ผู้เขียนจึงจักขอนำเสนอนิยามหรือความหมายของการคิดที่ผู้รู้ระบุไว้เป็นกรณีศึกษา ดังนี้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (อ้างใน สุวิทย์ มูลคำและคณะ : มปป. : หน้า 3) กล่าวว่า การคิดคือกิจกรรมทางความคิดที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจง เราทราบว่าเรากำลังคิดเพื่อวัตถุประสงค์อะไรบางอย่าง และสามารถควบคุมให้คิดจนบรรลุเป้าหมายได้

ศรีฟ้า จิรัตน์ (2543 : หน้า 11) กล่าวว่า การคิดคือกระบวนการทางสมองในการสร้างสัญลักษณ์หรือภาพให้ปรากฏในจิตใจ ก่อให้เกิดแนวปฏิบัติสำหรับพฤติกรรมทั้งภายใน ภายนอก และการดำเนินชีวิต

คำหมาน คนโค (2545 : หน้า 5) กล่าวว่า ความคิดนำไปสู่การกระทำ ทั้งที่เป็นการพูด การเขียน และการปฏิบัติอย่างอื่น คุณภาพของการคิดนอกจากจะขึ้นอยู่กับสมรรถภาพการคิดแล้วยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และสถานการณ์แวดล้อม

สมภาร พรหมทา (2551 : หน้า คำนำ) กล่าวว่า การใช้ความคิดหรือเหตุผลนั้นในโลกตะวันตกดำเนินมายาวนาน ศาสตร์ว่าด้วยการใช้ความคิดหรือเหตุผลนั้นเริ่มต้นที่ชาวกรีก ในทางตะวันออก ประเทศอินเดียสมัยพุทธกาลก็มีการเรียนและศึกษาศาสตร์ว่าด้วยการใช้ความคิดในทำนองเดียวกันนี้อย่างเข้มข้น ไม่น้อยไปกว่าที่ปรากฏในชาวกรีกเลย ดังนั้น จึงเป็นอันสรุปได้ว่า ศาสตร์ว่าด้วยการใช้ความคิดซึ่งฝรั่งเรียกกันในภาษาอังกฤษว่า “Logic” และที่เราเรียกกันในภาษาไทยว่า “ตรรกศาสตร์” หรือ “ตรรกวิทยา”

ศศิมา สุขสว่าง (2560) กล่าวว่า การคิด (Thinking skill) เป็นกิจกรรมที่ใช้ในการประมวลผลข้อมูลแก้ปัญหาตัดสินใจและสร้างแนวคิดใหม่ ๆ เรามักจะใช้ทักษะการคิดเมื่อพยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ การจัดระเบียบข้อมูล การเชื่อมต่อกำถาม การคิดวางแผนหรือตัดสินใจว่าจะทำอะไร

ไบเออร์ (Beyer) (อ้างใน สุวิทย์ มูลคำและคณะ : มปป. : หน้า 3) กล่าวว่า การคิดคือการค้นหาความหมาย ผู้ที่คิดคือผู้ที่กำลังค้นหาความหมายของอะไรบางอย่าง นั่นคือกำลังใช้สติปัญญาของตนเองทำความเข้าใจกับการนำความรู้ใหม่ที่ได้รับรวมเข้ากับความรู้ดั้งเดิมหรือประสบการณ์ที่มีอยู่ เพื่อหาคำตอบว่าคืออะไร หรือกล่าวอีกแบบหนึ่งว่าเป็นการเอาข้อมูลที่เพิ่งรับเข้ามาใหม่ไปรวมกับข้อมูลเก่าที่รำลึกได้ เพื่อสร้างเป็นความคิดอ่าน เหตุผลหรือข้อตัดสินใจ

สรุปแล้ว จากการให้ความหมายของการคิดตามทัศนะของท่านผู้รู้ข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่าความหมายของความคิดที่ถูกต้องตามหลักการนั้นไม่ใช่เป็นแค่การที่แต่ละคนมีจิตแล้วสักแต่ว่าคิดไปตามปกตินิสัยเท่านั้น แต่ความคิดนั้นต้องมีอยู่ในชีวิตประจำวันของคนเราอย่างเป็นกระบวนการ กล่าวคือความคิดนี้ หากมองว่าเป็นสาเหตุนำไปสู่ผลลัพธ์ก็ได้ หรือมองว่าเป็นผลที่มาจากสาเหตุก็ได้เหมือนกัน หมายความว่าความคิดนี้สามารถทำให้เกิดเป็นรูปธรรมหรือเป็นสิ่งที่สัมผัสได้ และสิ่งที่เห็นได้ในเชิงรูปธรรมก็มักจะมาจากความคิดนั่นเอง ดังนั้น ความคิดจึงไม่ใช่สักแต่ว่าเป็นความนึกคิดหรือคิดขึ้นมาลอยๆ เท่านั้น แต่ความคิดที่เกิดขึ้นในคนเรานั้นมีลักษณะเป็นองค์รวม 2 ประการ คือ 1. เป็นธรรมชาติที่ติดตัวคนเรามาตั้งแต่เกิด และ 2. เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของคนเรา

3. ความหมายเกี่ยวกับการคิดเชิงสร้างสรรค์

หลังจากที่ได้ทราบความหมายเกี่ยวกับความคิดแล้ว ย่อมทำให้เข้าใจได้ว่าความคิดนั้นมีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของแต่ละคนเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือชีวิตของแต่ละคนจะขึ้นหรือลงนั้น การคิดย่อมมีอิทธิพลเป็นอย่างยิ่ง หากคิดดีหรือคิดบวก ชีวิตก็เจริญก้าวหน้าและเป็นชีวิตที่มองเห็นแต่โอกาสอยู่เสมอ ตลอดถึงว่าหากมีความคิดบวก ชีวิตก็มีแต่การได้กับได้เสมอ เพราะคนที่คิดบวกเช่นนี้ย่อมสามารถมองเห็นปัญหาหรืออุปสรรคเป็นแค่บางสิ่งบางอย่างที่มาทำให้ความราบรื่นแห่งชีวิตเกิดความกระทอนแท่นหรือไม่ค่อยราบรื่นเท่านั้น ฉะนั้น เพื่อให้เกิดเข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับการคิดเชิงสร้างสรรค์นั้นแตกต่างจากการคิดอย่างปกติอย่างไรบ้าง สำหรับในที่นี้ การคิดเชิงสร้างสรรค์ได้มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

ศรีสุรางค์ ทินะกุล และคณะ (2542 : หน้า 13) กล่าวว่า ความคิดเชิงสร้างสรรค์เป็นความสามารถที่มีอยู่ในตัวบุคคล เป็นลักษณะความคิดแปลกใหม่ ไม่ลอกเลียนแบบ ซึ่งอาจเกิดจากความคิดปรับปรุงจากความคิดเดิมให้เป็นความคิดที่แปลกใหม่ เป็นงานที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์

สมภาร พรหมทา (2551 : หน้า 50) กล่าวว่า (1) เป็นการคิดเชิงบวกหรือเชิงมองแง่ดีไว้ก่อน (2) เป็นการคิดในเชิงนุ่มนวล ไม่หักหาญเพื่อเอาชนะผู้อื่น

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2556 : หน้า 14) กล่าวว่า ความคิดเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การขยายขอบเขตความคิดออกไปจากความคิดเดิมที่มีอยู่สู่ความคิดใหม่ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน เพื่อหาคำตอบที่ดีที่สุดให้กับปัญหาที่เกิดขึ้น

วรรณวีร์ บุญคุ้ม (2556 : หน้า 7, 13) กล่าวว่า การคิดเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับทักษะการคิดริเริ่ม การจินตนาการ การมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ โดยมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้นจนทำให้เกิดความคิดใหม่ๆ ประกอบไปด้วยความคิดริเริ่มจากความคิดที่มีอยู่เดิม (original thinking) ความคิดที่มีอยู่หลายลักษณะและนำมาประยุกต์ ดัดแปลง (fluency and flexibility) ได้อย่างเหมาะสม (elaboration thinking) และกล่าวไว้อีกว่า ความคิดเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่สามารถคิดได้อย่างกว้างไกล หลายแง่มุม และนำไปสู่การสร้างสรรคสิ่งใหม่ที่มีคุณค่า เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

ศรินทิพย์ กลิ่นอุบล (2560) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ (Creative thinking) เป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมและใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม การคิดเชิงสร้างสรรค์เป็นการคิดที่มีลักษณะเป็นกระบวนการ (Process) มักประกอบไปด้วยขั้นตอนสำคัญ 3 ขั้นตอน ได้แก่ กำหนดเป้าหมายการคิด การแสวงหาแนวคิดใหม่ และการประเมินและคัดเลือกแนวคิด ความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นได้ 2 ทางด้วยกัน ได้แก่ 1. เริ่มจากจินตนาการแล้วย้อนกลับสู่สภาพความเป็นจริง เกิดจากการที่เรานำความฝันและจินตนาการ ซึ่งเป็นเพียงความคิด ความใฝ่ฝันที่ยังไม่เป็นจริง แต่เกิดความรู้สึกปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะทำให้ความฝันนั้นเป็นจริง 2. เริ่มจากความรู้ แล้วคิดต่อยอดสู่สิ่งใหม่ เกิดจากการ

นำข้อมูลหรือความรู้ที่มีอยู่มาคิดต่อยอดหรือคิดเพิ่ม ฐานข้อมูลที่มีอยู่จะเป็นเหมือน “ตัวเชื่อมความคิด” ให้เราคิดในเรื่องใหม่ๆ

จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ (2560) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ หรือ Creative thinking คือความสามารถในการผลิตสิ่งที่เป็นต้นแบบ แตกต่าง และเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ระดับบุคคลคือการใช้ความสามารถในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของตัวเองในแบบที่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งนำไปสู่การสร้างสรรคในสังคมคือ ความสามารถในการผลิตต้นแบบที่ไม่เหมือนคนอื่น ทำให้เกิดงานวิจัยใหม่ ผลิตสิ่งของใหม่ งานศิลปะชิ้นใหม่ โครงการใหม่ๆ ในสังคม ฯลฯ

ศศิมา สุขสว่าง (2560) กล่าวว่า การคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) หมายถึง กระบวนการคิดในรูปแบบใหม่ๆ ความสามารถในการรับรู้ความคิดใหม่ๆ และนวัตกรรมโดยแยกออกจากความคิดทฤษฎีกฎและขั้นตอนการทำงาน มันเกี่ยวข้องกับการวางสิ่งต่างๆ ด้วยกันในรูปแบบใหม่และจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์มักเรียกกันว่า "การคิดนอกกรอบ"

วอลลาซ และ โคแกน (Wallach and Kogan) (อ้างใน วรรณวีร์ บุญคัม : 2556 : 12) กล่าวว่า ความคิดเชิงสร้างสรรค์คือความสามารถในการคิดต่อเนื่องที่สัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ เรียกว่าความคิดโยงสัมพันธ์ คือ เมื่อระลึกถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว สิ่งนั้นจะช่วยเชื่อมโยงให้ระลึกถึงสิ่งอื่นๆ ที่สัมพันธ์กันต่อไปได้เรื่อยๆ ยิ่งคิดเชื่อมโยงได้มากเพียงใด ก็ยิ่งบ่งชี้ถึงความสามารถในการคิดเชิงสร้างสรรค์ได้มากเพียงนั้น

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ทั้งหมดข้างต้น จะเห็นได้ว่าความคิดเชิงสร้างสรรค์นั้นจะมองว่าเป็นลักษณะแห่งความคิดที่ไม่เคยมีมาก่อนเลยก็ได้ หรือจะมองว่าเป็นความคิดใหม่ที่พัฒนามาจากความคิดเดิมก็ได้ กล่าวคือในความเป็นความคิดเชิงสร้างสรรค์นั้นหากมองเทียบเคียงกับสิ่งที่มีอยู่เดิมแล้วก็อาจบอกได้ว่าเป็นสิ่งใหม่ก็ได้ เพราะไม่เคยมีความคิดลักษณะนี้มาก่อน หรืออาจจะมองว่าเป็นความคิดใหม่ที่ได้รับพัฒนามาจากความคิดเดิมที่มีอยู่แล้ว แต่เมื่อพิจารณาไปถึงที่สุดแล้ว ความคิดเชิงสร้างสรรค์นี้มักเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่าต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง เพราะความคิดสร้างสรรค์นี้ได้มองไปที่การเกิดสิ่งใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาที่มีอยู่นั่นเอง กล่าวคือเมื่อแนวคิดหรือทฤษฎีเก่าที่มีอยู่ไม่สามารถจัดการกับปัญหาหรืออุปสรรคได้ การขยายขยายความคิดที่มีอยู่แล้วให้มากขึ้นจนสามารถกลายเป็นเครื่องมือในการจัดการกับปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่ได้ ความคิดดังกล่าวนี้ก็จัดได้ว่าเป็นความคิดสร้างสรรค์ได้ โดยจะจัดได้ว่าเป็นความคิดต่อยอดจากความคิดเก่าหรือเป็นความคิดใหม่ก็ได้เหมือนกัน เพราะหากไม่เป็นความคิดต่อยอดหรือเป็นความคิดใหม่แล้ว อาศัยเพียงความคิดเดิมๆ ที่มีอยู่ย่อมไม่สามารถจัดการกับปัญหาดังกล่าวได้ สรุปแล้ว ความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นความคิดที่เน้นไปที่สามารถเป็นเครื่องมือให้เกิดสิ่งใหม่จนทำให้ปัญหาหมดไปได้

4. วิเคราะห์เกี่ยวกับการคิดเชิงสร้างสรรค์

จากที่แสดงเนื้อหาเกี่ยวกับความหมายของความคิดและความคิดสร้างสรรค์ ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า การคิดนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการทำและการพูดของคนเรานั้นล้วนออกมาจากการคิด กล่าวคือคนเราหากคิดเช่นไร มักทำและพูดเช่นนั้น ฉะนั้น การคิดจึงนับว่ามีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดชีวิตคนเราเป็นอย่างยิ่ง หมายความว่าความคิดสามารถเป็นสิ่งที่ทำให้คนเราจมปลักอยู่กับอดีตหรือมองไปที่อนาคตก็ได้ ดังจะเห็นได้จากชีวิตของคนบางคนที่ไม่ค่อยมีสิ่งใหม่เกิดขึ้น เพราะความคิดของเขามักวนเวียนอยู่กับอดีตหรือสิ่งที่เคยเกิดขึ้นกับเขามาแล้ว จนความคิดเก่าๆ นั้นจุดรั้งให้เขาปลั่งใจหรือเสียใจจนไม่สามารถตั้งใจให้มาอยู่กับปัจจุบันได้ คนที่มีลักษณะการคิดเช่นนี้จึงไม่สามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นได้ เรียกว่าไม่มีความคิดสร้างสรรค์นั่นเอง ต่อเมื่อเขาได้คิดนำสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วมาพิจารณาไตร่ตรองหาสาเหตุจนสามารถรู้และเข้าใจอย่างถ่องแท้แล้วนำไปปรับปรุงพัฒนาจนกลายเป็นเครื่องมือในการจัดการกับปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่ได้

ลักษณะความคิดเช่นนี้จัดได้ว่าเป็นความคิดสร้างสรรค์ เพราะสามารถนำประสบการณ์ในอดีตมาเป็นพื้นฐานในการสร้างหลักการใหม่สำหรับจัดการกับปัญหาและอุปสรรคให้หมดไปได้

กล่าวโดยสรุปแล้ว เกี่ยวกับการคิดเชิงสร้างสรรค์นี้ นับได้ว่าเป็นลักษณะความคิดเชิงบวกที่เกิดขึ้นในแต่ละคน โดยจะมองว่าเป็นความคิดที่อาศัยความคิดเดิมๆ ที่เคยเกิดขึ้นมาก่อนก็ได้ หรือจะมองว่าเป็นความคิดใหม่ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนก็ได้ก็เหมือนกัน สืบเนื่องจากการคิดเชิงสร้างสรรค์นี้ไม่ใช่ความคิดที่เกิดขึ้นมาลอยๆ กล่าวคือไม่ใช่ว่าได้อาศัยเหตุปัจจัยอะไรเลยแล้วเกิดขึ้นมา เพราะสิ่งสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในตนและสังคมนั้นล้วนอาศัยความคิดและเหตุปัจจัยอื่นๆ ประกอบเข้าด้วยเสมอ กล่าวคืออาศัยปัจจัยภายนอก ได้แก่ สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตน และอาศัยปัจจัยภายใน ได้แก่ กระบวนการคิดอย่างรอบคอบของตตนั่นเอง ดังจะเห็นได้จากหลักคำสอนเรื่องโยนิโสมนสิการ ได้แก่ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สาเหตุเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์ให้ด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) : 2560) ที่จะมองว่าเป็นความคิดเชิงสร้างสรรค์แบบพุทธก็ได้ เพราะหลักคำสอนนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสรรเสริญไว้ว่า ดูกุณิกะทั้งหลาย เราอย่าเผลอเผลอเห็นธรรมอันแม้อย่างหนึ่ง ที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรืออกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว เสื่อมไปเหมือนการใส่ใจโดยแยบคาย ดูกุณิกะทั้งหลาย เมื่อบุคคลใส่ใจโดยแยบคาย กุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ย่อมเกิดขึ้น และอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเสื่อมไปโดยแยบคาย (อง.เอก. 20/68/15)

ดังนั้น การคิดเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในบุคคลด้วยการสร้างเหตุปัจจัยภายนอกและภายในอย่างเหมาะสมและมีความสอดคล้องกับบริบทแห่งตนด้วย กล่าวคือในเบื้องต้นตนเองควรได้ทำการวิเคราะห์ลักษณะแห่งตนอย่างลึกซึ้ง ไม่มีการคิดเข้าข้างตนเอง หรือเกิดความคิดลำเอียงจนมองว่าตนเองดีแล้วหรือสมบูรณ์แบบที่สุดแล้ว เพราะหากเกิดมีความคิดเช่นนี้ขึ้นในตนเองแล้ว การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์แห่งตนก็จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย เพราะความคิดที่มีอยู่ในตนนั้นก็จะเป็นเพียงความคิดที่วนเวียนอยู่ในวัฏจักรชีวิตและสังคมเดิมๆ ไม่สามารถก้าวข้ามการหลงมกมายตนเองได้ เรียกว่าความคิดเชิงสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นในตนได้ก็ต้องถ่ายถอนมิจฉาทิภูฏิ (ความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของตนเองและสิ่งรอบข้าง) ในตนออกให้ได้เสียก่อน ในขณะที่เดียวกัน ตนเองก็ต้องสร้างเสริมสัมมาทิภูฏิ (ความคิดเห็นที่ถูกต้องและเข้าใจสภาพความเป็นจริงของตนเองและสิ่งรอบข้าง) ให้เกิดมีขึ้นในตนประกบด้วย จึงจะนับว่าความสมบูรณ์แบบแห่งการคิดเชิงสร้างสรรค์ได้เกิดขึ้นในตนแล้ว

5. บทสรุปเกี่ยวกับการคิดเชิงสร้างสรรค์

สรุปแล้ว การคิดสร้างสรรค์คือความคิดที่เกิดขึ้นเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมให้เจริญก้าวหน้าไปจากความล้มเหลวหรือความผิดพลาดในอดีตที่ผ่านมา เป็นความคิดที่มีลักษณะเชื่อมโยงบางสิ่งบางอย่างในอดีตเข้าหาปัจจุบันเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีในอนาคต กล่าวคือเป็นความคิดเชิงบวกที่พยายามนำเรื่องราวหรือประสบการณ์ในอดีตมาเป็นหลักการพื้นฐานในการสร้างหลักการใหม่เพื่อขจัดปัดเป่าปัญหาที่มีอยู่ให้หมดไปจนสามารถให้เกิดวิถีชีวิตใหม่ได้ สำหรับมุมมองจากหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา การคิดเชิงสร้างสรรค์นี้มีความสอดคล้องกับหลักคำสอนเรื่องโยนิโสมนสิการ เพราะโยนิโสมนสิการนี้เป็นหลักการที่มุ่งพัฒนาความคิดในมนุษย์ให้เกิดเป็นรูปธรรมและมีความชัดเจนจนสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่ใครๆ ก็สัมผัสได้ ตลอดถึงการคิดเชิงสร้างสรรค์ยังมีความสัมพันธ์กับหลักคำสอนเรื่องสัมมาทิภูฏิ ด้วยหลักคำสอนนี้มีเป้าหมายให้มนุษย์เกิดความรู้ความเข้าใจในตนเองและสรรพสิ่งอย่างถูกต้อง เหมาะสม และรู้เท่าทันทุกสถานการณ์ ตรงกันข้าม หากเป็นความคิดแบบมิจฉาทิภูฏิแล้วย่อมเป็นการยากที่จะให้เกิดการคิดเชิงสร้างสรรค์ได้ เพราะการคิดแบบมิจฉาทิภูฏินี้จะทำให้แต่ละคนกลายเป็นคนมองตนเองตามที่ตนเองอยากให้เป็น ทั้งๆ ที่ตนเองก็ไม่ได้เป็นเช่นนั้น มิหนำซ้ำ

การคิดแบบมิจฉาภิภูมียังทำให้ไม่มองคนอื่นตามที่เขาเป็นด้วย ดังนั้น การคิดเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นรูปแบบความคิดที่สมเหตุสมผลได้ ดังจะเห็นได้จากตารางสรุปการคิดเชิงสามัญ การคิดเชิงสร้างสรรค์ โยนิโสมนสิการ มิจฉาภิภูมิจ และสัมมาภิภูมิจ ดังนี้

การคิดเชิงสามัญ	เป็นความคิดที่ยึดติดอยู่กับประสบการณ์เดิมๆ ในอดีต คือ หากเป็นประสบการณ์ที่ดี ก็จะรู้สึกดีเสียจนหลงติดดี แต่ถ้าเป็นประสบการณ์ที่เลวร้ายก็จะรู้สึกทุกข์จนทำให้มองโลกในแง่ร้าย	ได้รูปแบบการปฏิบัติแบบเดิม ซ้ำซาก ไม่ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ และอาจกลายเป็นความคิดที่ผิดพลาดได้	ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา การคิดเชิงสามัญ มีแนวโน้มที่กลายเป็นความคิดแบบมิจฉาภิภูมิจ
การคิดเชิงสร้างสรรค์	เป็นความคิดที่ก้าวข้ามประสบการณ์เดิมๆ ในอดีต จนสามารถนำมาสร้างเป็นหลักการปฏิบัติในปัจจุบันเพื่อสร้างอนาคตใหม่ที่ดียิ่งให้กับตนเองและสังคมได้	ได้รูปแบบการปฏิบัติแบบใหม่ แนวทางใหม่ เกิดการพัฒนาต่อไปได้ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด	ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา การคิดเชิงสร้างสรรค์สอดคล้องกับความคิดแบบโยนิโสมนสิการและสัมมาภิภูมิจ

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2556). **การคิดเชิงสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ: ชัดเชส มีเดีย.
- กรมการศาสนา. (2560). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง**. ค้นเมื่อ 22 มิถุนายน 2560. จาก http://84000.org/tipitaka/pitaka_item/.
- คำหมาน คนไค. (2545). **แบบฝึกกิจกรรมการคิดภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: เดอะ มาสเตอร์ กรุ๊ป แมเนจเม้นท์ สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).
- จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ. (2560). **ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)**. ค้นเมื่อ 22 มิถุนายน 2560. จาก <http://taamkru.com/th>.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2560). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. ค้นเมื่อ 22 มิถุนายน 2560. จาก http://84000.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=2.
- วรรณวีร์ บุญคุ้ม. (2556). **ความสามารถในการคิดและเขียนเชิงสร้างสรรค์ในการเรียนรายวิชาการวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศรีสุรางค์ ทีนะกุล และคณะ. (2542). **การคิดและการตัดสินใจ**. กรุงเทพฯ: เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
- ศรีฟ้า จีรัตน์. (2543). **ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการคิดจินตนาการกับความสามารถใช้ภาษาในการเขียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรินทิพย์กลินอุบล. (2560). **การคิดสร้างสรรค์ VS การคิดเชิงสร้างสรรค์**. ค้นเมื่อ 22 มิถุนายน 2560. จาก <https://www.gotoknow.org/posts/540831>.
- ศศิมา สุขสว่าง. (2560). **9 ทักษะการคิด (9 Thinking Skills)**. ค้นเมื่อ 22 มิถุนายน 2560. จาก <https://www.sasimasuk.com>.
- สุวิทย์ มูลคำและคณะ. (มปป.). **กลยุทธ์การพัฒนาระบวนการคิด**. กรุงเทพฯ: EK BOOKS.
- สมภาร พรหมทา. (2551). **คิดอย่างไรให้มีเหตุผล**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.